

Handboek obsessieve- compulsieve stoornissen

Damiaan Denys
Femke de Geus (redactie)

© Uitgeverij De Tijdstroom, 2007. De auteursrechten der afzonderlijke bijdragen berusten bij de auteurs.
Omslagontwerp: Cees Brake bno

Uitgegeven door De Tijdstroom uitgeverij BV, Postbus 775, 3500 AT Utrecht.
E-mail: info@tijdstroom.nl

Aan de totstandkoming van deze uitgave is de uiterste zorg besteed. Voor informatie die nochtans onvolledig of onjuist is opgenomen, aanvaarden auteur(s), redactie en uitgever geen aansprakelijkheid. Voor eventuele verbeteringen van de opgenomen gegevens houden zij zich gaarne aanbevolen.

Waar dit mogelijk was is aan auteursrechtelijke verplichtingen voldaan. Wij verzoeken eenieder die meent aanspraken te kunnen ontlenen aan in dit boek opgenomen teksten en afbeeldingen, zich in verbinding te stellen met de uitgever.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16b Auteurswet 1912 juncto het Besluit van 20 juni 1974, Stb. 351, zoals gewijzigd bij het Besluit van 23 augustus 1985, Stb. 471, en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorrecht, Postbus 882, 1180 AW Amstelveen.

Voor het overnemen van gedeelten uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot de uitgever te wenden.

ISBN 978 90 5898 087 8

NUR 772

Inhoud

DEEL 1 DE OBSESSIEVE-COMPULSIEVE STOORNIS

Hoofdstuk 1

Geschiedenis van de diagnose obsessieve-compulsieve stoornis – 13

Hans Hovens

Hoofdstuk 2

Fenomenologie van de obsessieve-compulsieve stoornis – 23

Damiaan Denys

Hoofdstuk 3

Epidemiologie van de obsessieve-compulsieve stoornis – 35

Carla de Bruijn

Hoofdstuk 4

De etiopathogenese van de obsessieve-compulsieve stoornis – 49

Damiaan Denys

Hoofdstuk 5

Beeldvormend onderzoek bij de obsessieve-compulsieve stoornis – 67

Dick Veltman, Peter Remijnse en Odile van den Heuvel

Hoofdstuk 6

Genetica van de obsessieve-compulsieve stoornis – 85

Damiaan Denys en Danielle Cath

Hoofdstuk 7

Neuropsychologie van de obsessieve-compulsieve stoornis – 95

Marjan Nielen

Hoofdstuk 8

Gedragstherapie en cognitieve therapie bij de obsessieve-compulsieve stoornis – 113

Patricia van Oppen

Hoofdstuk 9

Farmacotherapie van de obsessieve-compulsieve stoornis – 135

Harold van Megen

Hoofdstuk 10

Neurochirurgische interventies bij de ernstige obsessieve-compulsieve stoornis – 157

Loes Gabriëls, Paul Cosyns en Bart Nuttin

Hoofdstuk 11

De obsessieve-compulsieve stoornis bij kinderen en adolescenten – 171

Else de Haan

DEEL 2 OBSESSIEVE-COMPULSIEVE SPECTRUMSTOORNISSEN

Hoofdstuk 12

Het concept obsessieve-compulsieve spectrumstoornissen – 185

Damiaan Denys

Hoofdstuk 13

Het syndroom van Gilles de la Tourette – 195

Koen Schruers, Richard Bruggeman en Danielle Cath

Hoofdstuk 14

Stoornis in de lichaamsbeleving: body dysmorphic disorder – 211

Theo Bouman

Hoofdstuk 15

Hypochondrie – 227

Anja Greeven, Anton van Balkom en Philip Spinhoven

Hoofdstuk 16

Trichotillomanie – 245

Sjoerd Fluitman en Femke de Geus

Hoofdstuk 17

Skin-picking en nagelbijten – 259

Nienke Vulink

Hoofdstuk 18

Kleptomanie en dwangmatig kopen – 271

Agnes Scholing

Hoofdstuk 19

Pathologisch gokken – 289

Wim van den Brink, Laura DeFuentes-Merillas, Anna Goudriaan en Maarten Koeter

Hoofdstuk 20

Dwangmatig seksueel gedrag – 307

Hjalmar van Marle

Hoofdstuk 21

De obsessieve-compulsieve persoonlijkheidsstoornis – 321

Gerrit Glas

Hoofdstuk 22

Meetinstrumenten – 345

Femke de Geus

Personalialia – 387

Register – 391

Voorwoord

Voor u ligt het eerste Nederlandstalige handboek over obsessieve-compulsieve stoornissen. Misschien leest u dit voorwoord in uw kamer van het ziekenhuis of in uw praktijkruimte. U hebt de deur van de kamer gesloten om het in stilte te lezen en bent op uw bureaustoel gaan zitten of in een gemakkelijke zetel. Misschien zit u in de trein en bent u aan het raam gaan zitten. U hebt eerst een kaartje gekocht of misschien zelfs niet eens. U bent pas naar het toilet geweest en u merkte dat u het boek op het tafeltje had laten liggen. Of u zit aan de keukentafel met een kop koffie in de hand en drinkt terwijl u dit leest. Op welke manier ook, u hebt er waarschijnlijk geen enkel moment bewust over nagedacht hoe u dit boek zou lezen. U bent gezegend met het gemak om onnadenkend en zonder angst de gewone dagelijkse routinehandelingen uit te voeren. U lijdt waarschijnlijk niet aan een obsessieve-compulsieve stoornis.

Dit handboek beslaat twee delen. Het eerste deel beschrijft de obsessieve-compulsieve stoornis (ocs). Het eerste hoofdstuk belicht de geschiedenis, het tweede de fenomenologie en het derde de epidemiologie. Nadien wordt de etiopathogenese besproken, de genetica en de beeldvorming. Vervolgens komt de neuropsychologie aan bod, de farmacotherapie, de cognitieve- en gedragstherapie en de neurochirurgie. In het laatste hoofdstuk wordt aandacht besteed aan de obsessieve-compulsieve stoornis bij kinderen.

Het tweede deel beschrijft de stoornissen die tot het spectrum van ocs behoren: Gilles de la Tourette, *body dysmorphic disorder*, hypochondrie, trichotillomanie, *skin picking* en dwangmatig nagelbijten, kleptomane en dwangmatig kopen,

pathologisch gokken, seksueel compulsief gedrag en de obsessieve-compulsieve persoonlijkheidsstoornis. Elk van deze hoofdstukken is volgens hetzelfde stramien opgebouwd: een klinische casus, de fenomenologie en geschiedenis, het klinische beeld en de differentiële diagnose, de etiopathogenese en de behandeling. Het laatste hoofdstuk bespreekt veelgebruikte schalen om de ernst van obsessieve-compulsieve spectrumstoornissen te meten.

Obsessieve-compulsieve stoornissen behoren tot de meest fascinerende psychiatrische aandoeningen. Ze zijn bizar maar herkenbaar, begrijpelijk maar abnormaal, inzichtelijk maar onbetwistbaar. Howard Hughes sorteerde met een speciale vork zijn lievelingserwten op grootte alvorens hij ze opat, Tom Cruise ontwikkelde een maagzweer tijdens de opname van *Eyes wide shut* door het perfectionisme van Stanley Kubrick, David Beckham telt zijn blikjes cola in de koelkast en rangschikt de magazines in zijn hotelkamer en Cameron Diaz opent uit smetvrees deuren met haar elleboog. Naar schatting één op vijftig volwassenen lijdt aan een obsessieve-compulsieve stoornis en één op tien aan obsessieve-compulsieve spectrumstoornissen. Toch worden deze ziekten nog steeds onvoldoende herkend en erkend. Het is dus belangrijk dat u dit boek zorgvuldig leest.